

Nové informace o brachiopodech liasu Severních vápencových Alp

New information on the Liassic brachiopod fauna from the North Calcareous Alps

MILOŠ SIBLÍK

Brachiopods, Liassic, Alps

Výzkum probíhal v rámci grantu GA ČR č. 205/96/0156. Terénní práce se soustředily na výskyty fauny v adnetských vápencích s.l. v klasické oblasti u Adnetu a na vrcholovou část hory Erlakogel (1575 m) u Ebensee, kde byla zjištěna početná brachiopodová fauna.

V jednotlivých lomech u Adnetu se věnovala hlavní pozornost výskytům v hetanžských pestrých mikritických vápencích (tzv. Schnöllkalk), kde se podařilo doplnit sběry z předcházejících let (Siblík 1996). Z nově zjištěných druhů to jsou z lomu XVII (Langmoos Steinbruch) *Calcirhynchia* (?) *plicatissima* (Quenst.), *Cirpa* (?) *latifrons* (Geyer), *Cirpa* aff. *latifrons* (Geyer), *Prionorhynchia* *fraasi* (Oppel), *Liospiriferina* *alpina* (Oppel), *Liospiriferina* aff. *obtusa* (Oppel), *Callospiriferina* cf. *tumida* (Buch), *Securina* *partschi* (Oppel), a z lomu XXXI (Schnöllbruch) *Calcirhynchia* (?) aff. *plicatissima* (Quenst.), *Cirpa* *planifrons* (Ormos), „*Rhynchonella*“ ex gr. *zugmayeri* Gemm., „*Rhynchonella*“ ex gr. *belemnitica* (Quenst.), *Lingithyris* *aspasia* (Zitt.), *Zeilleria* *stapia* (Oppel) a *Zeilleria* *mutabilis* (Oppel). Nadložní vůdčí horizont – Fe/Mn krusta, nalezející podle amonitové fauny svrchnímu hetangu (zóna *marmorea*), poskytl v lomu XVII druhy *Zeilleria* *mutabilis* (Oppel) a *Zeilleria* *stapia* (Oppel), v lomu XXX (Eisenmann-Bruch) *Calcirhynchia* (?) *plicatissima* (Quenst.), *Prionorhynchia* *fraasi* (Oppel), „*Rhynchonella*“ ex gr. *belemnitica* (Quenst.), *Zeilleria* *mutabilis* (Oppel), *Zeilleria* *perforata* (Piette), *Zeilleria* *stapia* (Oppel), a v lomu XXXI (Schnöllbruch) *Calcirhynchia* (?) *plicatissima* (Quenst.), *Cuneirhynchia* *retusifrons* (Oppel) a *Zeilleria* *mutabilis* (Oppel). Podrobné zpracování hetanžské fauny bude částí souborné práce o geologii adnetských lomů (in Böhm et al. – in print). Ve výše ležících červených hlíznatých adnetských vápencích s. s. jsou brachiopodi poměrně vzácní. Několik lépe zachovaných jedinců se mi v nich podařilo nalézt pouze v rozlehlém lomu č. XXXVIII (Wolfgruberbruch) VSV od Adnetu: *Furciryhynchia* sp., což je prvek spíše západoevropský, a dále *Lingithyris* *aspasia* (Zitt.) a *Apringia* sp., jejíž druhy jsou naopak charakteristické pro lokality jihoitalské či maďarské. Oba poslední taxony byly nalezeny ve vyšších partiích adnetských vápenců s. s., které podle amonitové fauny již patří svrchnímu sinemuru – zóně *obtusum* (Dommerque et al. 1995). Z vyšších poloh adnetských vápenců musí pocházet význačný druh „*Terebratula* *adnethensis*“, který podle zdejší lokality pojmenoval již Suess roku 1855, a který se později stal typovým druhem rodu *Securithyris* Vörös 1983. Tento druh se mi zatím při výzkumech v adnetských lomech nepodařilo nalézt, je však udáván z lokalit středního liasu (z dalších rakouských nalezišť např. ze Schafbergu, dále pak z řady lokalit celé mediterránní oblasti). Pokud se u starších nálezů tohoto druhu,

uložených ve sbírkách ve Vídni, Salzburku či Mnichově, objevuje jako lokalita Adnet, chybí bližší údaj, příp. číslo lomu. Z dříve více než 45 existujících lomů u Adnetu je v provozu pouze malý počet a je tedy možné, že původní naleziště již v současné době neexistuje.

Další terénní práce a následný výzkum se zaměřily na lokalitu Erlakogel (mapový list 1 : 50 000 č. 66 Gmunden), odkud popisovali Geyer a Abel (1922) mocné souvrství masivních i krinoidových vápenců s hierlatzskou brachiopodovou faunou (uvedli 6 druhů), a dále s mlži, gastropody a ammonity. Po detailním výzkumu se mi podařilo bliže vrcholu Erlakogelu rozlišit 2 faunistické horizonty se zásadně rozdílnými společenstvy brachiopodové fauny. Červené mikritické vápence s ojedinělými bílými krinoidy obsahují podle předběžného zpracování následující druhy, svědčící pro sinemurské stáří: *Calcirhynchia* (?) *plicatissima* (Quenst.), *Cuneirhynchia* *cartieri* (Oppel), *Liospiriferina* cf. *semicircularis* (Böse), *Spiriferina* cf. *rupestris* Eud.-Desl., *Dispiriferina* aff. *segregata* (Di-Stef.), *Lobothyris* *andleri* (Oppel), *Zeilleria* *mutabilis* (Oppel), *Zeilleria* *stapia* (Oppel), *Zeilleria* *alpina* (Geyer), a *Zeilleria* aff. *sarthicensis* (Orb.). Nadložní, minimálně 15 m mocné bílé a načervenalé biosparity s brachiopodovými lumachelami poskytly mimo *Cirpa* aff. *subcostellata* (Gemm.), *Calcirhynchia* (?) aff. *fascicostata* (Uhlig), *Spiriferina* cf. *oxygona* Eud.-Desl., *Bakonyithiris* (?) cf. *ovimontana* (Böse) i 3 význačné taxonomy, které jsou známy ze Schafbergu, kde charakterizují pliensbach: „*Terebratula*“ *schlosseri* Böse, „*Terebratula*“ *gracilicostata* Böse a *Zeilleria* aff. *thurwieseri* (Böse). Severozápadně od vrcholu Erlakogelu – blíže kóty Rötelstein (1287 m) – jsem ve světlých biosparitech zjistil druhy *Zeilleria* aff. *sarthicensis* (Orb.), a *Septocrurella* *uhligi* (Haas), které rovněž patří střednímu liasu (pliensbach?).

Literatura

- Böhm, F. et al. (v tisku): Fauna, sedimentology and stratigraphy of the Hettangian-Sinemurian (L. Jurassic) of Adnet (Salzburg, Austria). – Jb. geol. B-A., Wien.
- Dommerque, J. L. - Meister, C. - Böhm, F. (1995): New data on Austroalpine Liassic Ammonites from the Adnet Quarries and adjacent areas. – Jb. geol. B.-A., 138, 161–205, Wien.
- Geyer, G. - Abel, O. (1922): Erläuterungen zur geologischen Karte der Republik Österreich. Gmunden und Schafberg. Wien.
- Siblík, M. (1996): Další údaje o brachiopodech triasu a liasu Severních vápencových Alp. – Zpr. geol. Výzk. v Roce 1995, 155–156, Praha.
- Suess, E. (1855): Ueber die Brachiopoden der Hallstätter Schichten. – Denkschr. Akad. Wiss., mat.-naturwiss. Kl., 9, 2, 23–32, Wien.

